

**Uniwersytet Jagielloński
Wydział Zarządzania
i Komunikacji Społecznej**

prof. dr hab. Tadeusz Wawak

**Reforma szkolnictwa wyższego 2018 r. –
ocena i sugestie nowelizacji ustawy**

Reforma 2.0 – oczekiwania versus efekty

Czwartki u Ekonomistów

Polskie Towarzystwo Ekonomiczne

Warszawa, Poznań, Kraków 11.05.2023 r.

Ranking światowy uczelni

- **U.S. News and World Report, czołowa amerykańska instytucja publikująca rankingi i analizy edukacyjne**
 - 28.10.2014 r. - na liście najlepszych uniwersytetów na świecie w roku akademickim 2014-2015 „Best Global Universities” umieściła na miejscu 280 Uniwersytet Warszawski oraz na miejscu 288 Uniwersytet Jagielloński.
 - 25.10.2022 r. - w rankingu najlepszych uniwersytetów na świecie w roku akademickim 2022-2023 „Best Global Universities” UJ znalazł się na 339 m UW na 345, PW na 732, AGH na 782, UAM na 875. (7 uczelni do 1000)
- **Ranking Szanghajski (Academic Ranking of World Universities - ARWU)**
 - W tym rankingu w roku akademickim 2014-2015 Uniwersytet Warszawski i Uniwersytet Jagielloński znalazły się w czwartej lidze (setce) – miejsca od 300 do 400; a w roku 2022-2023 w piątej lidze – miejsca od 401 do 500.
 - W 2021 Minister skierował list gratulacyjny do 10 uczelni, które znalazły się na miejscu od 401 do 1000 i podkreślił pojawienie się 3 uczelni (801-1000). **2**

Polskie uczelnie w Rankingu Szanghajskim 2019-2022

Liczba uczelni w rankingu

Academic Ranking of World Universities - ARWU

		2019	2020	2021	2022
		1000	1000	1000	1000
1	Akademia Górniczo-Hutnicza	601-700	701-800	701-800	601-700
2	Politechnika Gdańska		801-900	801-900	801-900
3	Politechnika Warszawska	801-900	801-900	901-1000	901-1000
4	Politechnika Wrocławska	901-1000		901-1000	901-1000
5	Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego			801-900	801-900
6	Śląski Uniwersytet Medyczny	901-1000	901-1000		
7	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza	701-800	801-900	901-1000	901-1000
8	Uniwersytet Jagielloński	301-400	401-500	401-500	401-500
9	Uniwersytet Medyczny we Wrocławiu			801-900	801-900
10	Uniwersytet Mikołaja Kopernika	901-1000			901-1000
11	Uniwersytet Warszawski	401-500	301-400	401-500	401-500
12	Warszawski Uniwersytet Medyczny	701-800	901-1000	701-800	901-1000

Uczelnie w kolejności alfabetycznej

shanghairanking.com/rankings/arwu/2022

Perspektywy

Ustawiczna, krocząca reforma szkolnictwa wyższego w Polsce (ukryte cele reform?)

- Ustawa o szkolnictwie wyższym z dnia 12.09.1990 r. wydana przez tzw. Sejm kontraktowy, wybrany w czerwcu 1989 r. (40 razy nowelizowana).
- Ustawa o wyższych szkołach zawodowych z dnia 27.06.1997 r., której celem było stworzenie warunków do rozwoju wyższych studiów zawodowych oraz wyodrębnienie szkół zawodowych i akademickich; 105 aktów wykonawcz.
- W dniu 27 lipca 2005 r. Sejm RP uchwalił ustawę - Prawo o szkolnictwie wyższym, która liczyła 130 stron; nowelizowana 69 razy. Najdalej idące i najważniejsze były dwie jej nowelizacje: z dnia 18.03.2011 r. i 11.07.2014 r.
- Ustawa z 20.07.2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (dotychczas opublikowano 277 aktów wykonawczych do ustawy oraz była 31 razy nowelizowana) oraz ustawa z 3.07.2018 r. przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (ustawa wprowadzała zmiany w 166 ustawach). W miejsce czterech ustaw wprowadzono dwie ustawy (liczba stron prawie taka sama), Stąd może ten marketingowy slogan „Ustawa 2.0”.

„Ustawa 2.0” i „Konstytucja dla Nauki” – slogany marketingowe

- Na stronach internetowych i w wypowiedziach urzędników MEiN w 2018 r. pojawiło się hasło propagandowe reformy „Ustawa 2.0”, które było skróconą nazwą dwóch ustaw dotyczących nauki i szkolnictwa wyższego przyjętych w lipcu 2018 r. W tym roku ze strony internetowej MEiN ten slogan zniknął.
- W trakcie dyskusji nad „Ustawą 2.0” nazwano te dwie ustawy „Konstytucją dla Nauki” która miała sugerować, że te dwie ustawy są aktem normatywnym nadrzędnym wyższego rzędu. Tymczasem, obok tych dwu pozostało jeszcze kilka bardzo ważnych ustaw dotyczących szkolnictwa wyższego. *Konstytucja to najważniejsza ustawa w państwie, określająca ogólne zasady jego ustroju.*
- *Stwierdzenie na stronie MEiN: „Konstytucja dla Nauki organizuje cały system szkolnictwa wyższego i nauki w Polsce. Stwarza warunki do praktykowania doskonałości naukowej i dydaktycznej, zapewnia zrównoważony rozwój ośrodków akademickich w całym kraju, wprowadza szkoły doktorskie, a także daje uczelniom efektywne narzędzia do zarządzania.”* *Należy utworzyć zespół weryfikujący tę i poniższe informacje.*

Na stronie internetowej MEiN stwierdza, że „Konstytucja dla Nauki” przede wszystkim:

- po raz pierwszy w historii docenia dydaktyków, tworząc dla nich specjalną ścieżkę kariery? **NIE !?**
- podnosi pensje minimalne nauczycielom akademickim o średnio 800 złotych brutto? **NIE !?**
- wprowadza bardziej sprawiedliwą ewaluację dokonań naukowych? **NIE !?**
- walczy ze zjawiskiem punktozy – stawia na jakość, a nie ilość publikacji naukowych? **NIE !?**
- gwarantuje bezpłatne studia – bez względu na liczbę kierunków? **NIE !?**
- pozwala łączyć karierę naukową z rodzicielstwem? **NIE !?**
- zmniejsza biurokrację i zwiększa autonomię organizacyjną uczelni? **NIE !?**
- wprowadza mechanizm zwiększający co roku nakłady na szkolnictwo wyższe i naukę? **NIE ?!**
- porządkuje prawo dotyczące obszaru szkolnictwa wyższego i nauki i zmniejsza liczbę aktów wykonawczych? **NIE !?**
- zapewnia równomierny rozwój ośrodków akademickich w całym kraju? **NIE!?**

Przewodnik po systemie szkolnictwa wyższego i nauki „Konstytucji dla nauki”

Główne zmiany dotyczące ustroju uczelni

- *Uczelnie są autonomiczne w swej działalności, jednak w granicach określonych prawem. Uczelnię obowiązuje setki aktów prawnych. Minister kształtuje tzw. autonię i samodzielność uczelni wydając zalecenia i polecenia przyznając dotacje, subwencje, granty,! **Autonomia uczelni jest iluzoryczna?** Samodzielność uczelni zależy od poziomu jej samodzielności ekonomicznej!*
- ***Uczelnia publiczna** tworzona jest przez organ państwa. **Natomiast uczelnia niepubliczna** tworzona jest przez założyciela, tj. osobę fizyczną albo osobę prawną niebędącą jednostką państwową lub samorządu terytorialnego. Ustawa nie określa czyją własnością jest uczelnia publiczna i niepubliczna. Oznacza to, że jest własnością niczyją czyli socjalistyczną! Z tego punktu widzenia nikt nie ponosi odpowiedzialności za jakość kształcenia i badania!*
- *Likwidacja uczelni publicznej prowadzona jest **(ma być!)** przez likwidatora wyznaczonego przez Ministra i polega na rozdysponowaniu majątku uczelni, otrzymanego od państwa. po zaspokojeniu lub zabezpieczeniu wierzycieli. **Kto płaci za błędy popełnione przez kierownictwo uczelnią i nadużycia???***

Organy uczelni i ich kompetencje – ustawa „Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce”

- ❑ Należy ograniczyć uprawnienia rady uczelni (art. 18 ust. 1 pkt. 3 i ust. 2) do opiniowania sprawozdania z wykonania planu rzeczowo-finansowego oraz sprawozdania finansowego, a ich zatwierdzanie powierzyć senatowi uczelni.
- ❑ Przyjąć, że osoby spoza wspólnoty uczelni muszą stanowić powyżej 50% składu rady uczelni, nie licząc przedstawiciela studentów i doktorantów, czyli stanowić przynajmniej o jedną osobę więcej niż pracownicy uczelni. (art. 19.2)
- ❑ Należy tak skorygować zadania rektora (art. 23), aby wzrosło jego znaczenie, pozycja i ranga w uczelni jako gospodarza i głównego menedżera uczelni.
- ❑ Rektorem uczelni może być osoba posiadająca tytuł naukowy profesora lub stopień naukowy doktora habilitowanego oraz umiejętności, kompetencje i wiedzę w zakresie zarządzania potwierdzone świadectwem. (art. 24. ust.1)
- ❑ W art. 25 mówiącym o składzie kolegium elektorów wybierającym rektora zastąpić wyrazy „nie mniej niż 20% składu stanowią studenci i doktoranci” wyrazami „nie mniej niż 10% składu stanowią studenci i doktoranci”.

Organy uczelni i ich kompetencje – cd.

- ❑ W ust 1 art. 28 dotyczącym zadań senatu uczelni należy skorygować lub usunąć punkt 7 „formułowanie rekomendacji dla rady uczelni i rektora w zakresie wykonywanych przez nich zadań” na skutek niejednoznacznego, mylącego, niezrozumiałego oraz różnego interpretowania tego pojęcia.
- ❑ W art. 29 ust. 1 dotyczącym składu senatu w publicznej uczelni akademickiej należy: w pkt.1a usunąć wyrazy „profesorowie i profesorowie uczelni, którzy stanowią nie mniej niż 50% składu senatu,” i w ich miejsce wpisać wyrazy „osoby posiadające tytuł naukowy profesora lub stopień naukowy doktora habilitowanego, którzy stanowią nie mniej niż 60% składu senatu”; a w pkt. 1b usunąć wyrazy „studenci i doktoranci, którzy stanowią nie mniej niż 20% składu senatu”, i w ich miejsce wpisać wyrazy „studenci i doktoranci, którzy stanowią nie mniej niż 10% składu senatu”.
- ❑ Uprawnienia do głosowania w sprawach nadawania stopni naukowych przez senat lub radę dyscypliny powinny posiadać tylko osoby, które mają tytuł naukowy profesora lub stopień naukowy doktora habilitowanego. (art.31) (Niehabilitowani profesorowie uczelniani nie powinni być uprawnieni.)

Stanowiska pracownicze w uczelni

- W art. 112 w miejsce pojęcia „nauczyciele akademicy” należy wprowadzić dwa: „pracownicy naukowo-dydaktyczni” i „nauczyciele akademicy”. W miejsce pojęcia „pracownicy niebędący nauczycielami akademickimi” należy wprowadzić dwa: „pracownicy administracyjno-księgowi” i „obsługi”.
- Należy liczbę stanowisk dydaktycznych rozszerzyć o dwa: wykładowcy i starszego wykładowcy, przywracając te stanowiska oraz usunąć stanowisko dydaktyczne profesora uczelnianego (art. 116) **Powrót do dobrych rozwiązań!**
- **Na stanowisku profesora uczelni – może być zatrudniona tylko osoba posiadająca stopień naukowy doktora habilitowanego oraz znaczące osiągnięcia naukowe i dydaktyczne.** (art. 116 ust. 2)
- Usunięcia w całości wymaga art. 121a stanowiący, że nie można rozwiązać umowy o pracę ani zmienić warunków pracy uprzywilejowanym sędziom.
- Usunięcia w całości wymaga art. 226 dotyczący możliwości nabywania u rektora, dyrektora uprawnień równoważnych z uprawnieniami wynikającymi posiadania stopnia doktora habilitowanego w danej dyscyplinie.

Kto w pierwszej kolejności zyskał w 2018 r. na uchwaleniu i wdrożeniu dwu ustaw?

- W celu zapewnienia odpowiedniego poziomu jakości kształcenia i badań uczelnie były zobowiązane do zapewnienia pełnego minimum kadrowego do 1.10.2018 r., które określało obowiązek zatrudnienia wyznaczonej minimalnej liczby nauczycieli akademickich posiadających tytuł naukowy profesora lub stopień naukowy doktora habilitowanego oraz posiadających stopień naukowy doktora, przypisanych do każdego kierunku studiów, filii, poziomu i profilu kształcenia, zatrudnionych tylko w tej uczelni, której kierunek studiów firmują
- Część uczelni nie zapewniała na wszystkich kierunkach wymaganego pełnego minimum kadrowego. Oznaczało to potrzebę wzrostu zatrudnienia profesorów i doktorów habilitowanych, czyli wzrost kosztów prowadzenia studiów.
- Od 1.10.2018 r. rozpoczęto wdrażanie nowych ustaw dotyczących szkolnictwa wyższego, które likwidowały obowiązek posiadania minimum kadrowego. W ostatniej chwili zabezpieczono rentowność uczelni niepublicznych oraz części uczelni publicznych i stworzono warunki do uruchamiania filii i nowych kierunków studiów bez odpowiedniego zaplecza kadrowego i materialnego.

Negatywny wpływ ustaw na poziom jakości kształcenia w uczelni - jakość a biznes?

- ❑ **Usunięte minimum kadrowe** II stopnia kształcenia wymagało zatrudnienia na pierwszym etapie, co najmniej **sześć osób** z tytułem naukowym profesora lub ze stopniem naukowym doktora habilitowanego i **sześciu** doktorów.
- ❑ W miejsce minimum kadrowego przyjęto zasadę: np. w realizacji programu studiów o profilu praktycznym, co najmniej 50% godzin zajęć prowadzonych miało być przez obojętne jakich nauczycieli akademickich, zatrudnionych w tej uczelni na podstawowym miejscu pracy. Szybko **zastąpiono doktorów magistrami, profesorów i doktorów habilitowanych doktorami bez habilitacji. Zmniejszono zatrudnienie i zastąpiono wykłady ćwiczeniami.**
- ❑ Spowodowało to możliwości obniżenia wymogów kształcenia, znaczącego spadku poziomu jakości i atrakcyjności kształcenia. Umożliwiało to spadek kosztów kształcenia i zwiększenie zysków otrzymanych z prowadzenia studiów płatnych. Przyjęto rozwiązania korzystne dla założycieli uczelni.
- ❑ Dlatego też w trosce o wzrost jakości kształcenia konieczne jest szybkie przywrócenie minimów kadrowych na poziomie z poprzedniej ustawy z 2005

Negatywny wpływ wdrażania dwu ustaw na rozwój naukowy pracowników uczelni

- ❑ Celem niezapisanym, ale realizowanym reformy jest zniechęcenie doktorów do pisania prac habilitacyjnych i ubiegania się o tytuł naukowy profesora. Nawiązano do rozwiązań ustaw dotyczących nauki i szkolnictwa wyższego z okresu Bieruta i Gomułki. To wówczas ustalono, że można zostać profesorem bez habilitacji, a rozwój naukowy doktorów jest uczelni zbędny. **Straty z tego tytułu poniosły osoby, które w to uwierzyły i wybrały dydaktyczną ścieżkę kariery jako zastępcy profesora – zostali przeniesieni na etat wykładowcy!**
- ❑ Brak konkurencji naukowej, bodźców do pracy naukowej oraz niskie pensje spowodował, że w Polsce tylko rotacja magistrów i doktorów, którzy w określonym czasie nie uzyskali wyższego stopnia naukowego, **skutecznie wpływa** na stagnację naukową asystentów i adiunktów. Dlatego też należy przywrócić rotację na stanowisku asystenta i adiunkta bez habilitacji!
- ❑ Celem niezapisanym, ale realizowanym reformy jest obniżenie i podważenie rangi w społecznej opinii tytułu naukowego profesora i zbliżenie do niego profesora uczelnianego bez habilitacji – w TV obaj są profesorami, choć przepaść między nimi jest wielka. **(zatrudnieni profesorowie z tytułem nauk)** 13

Efekty niewłaściwie realizowanego urynkowienia szkolnictwa wyższego

- ❑ Badania naukowe i edukacja powinna szybko reagować na zmieniającą się rzeczywistość. Tymczasem niskie nakłady na badania naukowe oraz wolne wprowadzenie zalecanych zmian obarczonych błędami hamowały tę reakcję.
- ❑ Niskiej jakości kształcenia sprzyjały niewłaściwie przeprowadzana ocena poziomu jakości przez władze części uczelni i PKA oraz kompetencje PKA.
- ❑ Niewłaściwy nadzór nad jakością kształcenia stwarzał warunki do korupcji i zachęcał do obniżenia wymogów stawianych studentom w pogoni za obniżką kosztów i wzrostem zysku. PKA powinna działać na zasadach takich jak NIK.
- ❑ Część uczelni uległo poprzez obniżenie stawianych wymogów merytorycznej degradacji, w wyniku czego upodobniły się do szkół pomaturalnych.
- ❑ Pogłębienie „kudrycyzacji”, czyli poniewierania nauki przez biurokrację, prowadzi do marnotrawienia środków finansowych przeznaczanych na badania naukowe, pozbawiając równocześnie środowisko akademickie możliwości wykorzystywania gwarantowanej prawem autonomii środowiska.

Wybrane wnioski - negatywne cechy prawa dotyczącego szkolnictwa wyższego i jego funkcjonowania

- Niskie nakłady na szkolnictwo wyższe i wsparcia dla badań naukowych.
- Duża rola państwa w zarządzaniu uczelniami, niski poziom ich niezależności
- Niskie wynagrodzenia dla pracowników naukowo - dydaktycznych.
- Zbyt wiele regulacji formalno-prawnych i niski poziom jakości zarządzania.
- Niski poziom konkurencyjności uczelni i niskie ich miejsca w rankingach.
- Brak równego dostępu do edukacji; brak środków finansowych i kulturalnych
- Niewłaściwa ścieżka kariery pracowników naukowo-dydaktycznych.
- Niska jakość kształcenia wynikająca z: rozdzielenia nauki i nauczania, braku elastyczności w programach nauczania, braku minimum kadrowych oraz bardzo nierównego poziomu jakości kształcenia w uczelniach.
- Niedostateczne wsparcie naukowe, dydaktyczne, ekonomiczne dla studentów.
- Niski poziom innowacyjności oraz internacjonalizacji badań i kształcenia. 15

Czynniki wpływające na poprawę jakości zarządzania i jednocześnie na jakość kształcenia?

- istotne ograniczenie ilości ocen i wymaganych sprawozdań, *które muszą składać nauczyciele akademicy, co zajmuje im coraz więcej czasu* i ogranicza pracownikom czas na badania naukowe;
- gruntowna restrukturyzacja systemu ocen wykładowców przez studentów, ponieważ obecna nie spełnia swych funkcji i jest odbierana jako pozorowana działalność władz na rzecz jakości;
- znaczne zaktywizowanie pracy prodekanów i wicedyrektorów instytutów w zakresie podnoszenia efektów kształcenia i wzrostu wartości dodanej uzyskanej przez przyszłych absolwentów;
- wzrost wymogów stawianych pracom dyplomowym oraz eliminacja plagiatów i osób trzecich w pisaniu tych prac;
- eliminacja wszelkich form mobbingu i lobbingu w zarządzaniu.

Cd. czynników wpływających na jakość

- ciągle podnoszenie poziomu wiedzy, umiejętności i kompetencji przełożonych w zakresie zarządzania oraz ich przygotowanie do pełnienia określonych funkcji kierowniczych;
- powiązanie rozwoju naukowego i jakości prowadzonych przez nauczycieli akademickich badań naukowych w uczelni i publikacji z doskonaleniem świadczonych przez nich usług edukacyjnych, przy współpracy z praktykami, doktorantami i studentami;
- kształcenie doktorantów i habilitantów w zakresie zarządzania i ekonomii w szkołach wyższych i ciągle podnoszenie wiedzy i umiejętności w tym zakresie profesorów, starszych wykładowców;
- wprowadzenie systemu zatrudniania w uczelni na wieloletnich kontraktach wszystkich pracowników w oparciu o nieustawione, otwarte, sprecyzowane konkursy, z możliwością ich prolongaty. 17

Głos w dyskusji

- *„Dlatego też podsumowując te wywody, można przyjąć także negatywną wersję wydarzeń:*
- 1. uchwalone ustawy dotyczące prawa o szkolnictwie wyższym i nauce przyczynia się w małym stopniu do poprawy jakości zarządzania w uczelniach i tą drogą nie zapewnią oczekiwanej poprawy jakości kształcenia i wzrostu poziomu badań naukowych realizowanych w uczelniach;*
 - 2. konieczna zmiana ustroju uczeni mogłaby stworzyć warunki do przeprowadzenia pozytywnych zmian w szkolnictwie wyższym, jeśli Minister dysponowałby niezbędnymi środkami finansowymi i zaufaniem środowiska akademickiego co do apolitycznego charakteru reformy;*
 - 3. pracownicy uczelni zrobią wszystko, aby nie dopuścić do pełnej realizacji tej rozpoczętej reformy nauki i szkolnictwa wyższego albo włączą się do niej tylko po to, aby zachować status quo i nie dopuścić do przeprowadzenia koniecznych zmian, których się obawiają i które mogą zagrażać układom na uczelni.”*

**Dziękuję za uwagę, zapraszam do
dyskusji i na stronę internetową**

www: <http://tadeusz.wawak.pl>

e-mail: tadeusz.wawak@uj.edu.pl